

Rett og urett

Spalten omhandler juridiske forhold av betydning for leger. Ideer og innlegg sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Voldsoffererstatning

Voldsoffererstatning ytes av staten til skadelidte etter visse voldshandlinger, blant annet overfall, mishandling og voldtekt. I enkelte tilfeller vil leger kunne bistå med informasjon som kan være helt avgjørende for at pasientene får erstatning.

De som har vært utsatt for mishandling eller voldshandlinger vil ofte komme i kontakt med leger og andre behandlere. Leger vil, i tillegg til å yte viktig medisinsk hjelp, kunne bidra til at pasientene får erstatning for de skader disse er påført ved handlingen (voldsoffererstatning). Kunnskap om pasientenes rettigheter etter mishandling og voldshandlinger er således viktig. I noen tilfeller vil legene kunne bistå med informasjon osv. som kan være helt avgjørende for at pasientene får erstatning. Hensikten med denne artikkelen er å informere om retten til voldsoffererstatning og å trekke frem noen områder hvor legenes arbeid kan være avgjørende for pasientenes voldsoffererstatningssak.

Hva er voldsoffererstatning?

Voldsoffererstatning er erstatning som ytes av staten til skadelidte etter visse voldshandlinger, blant annet overfall, mishandling og voldtekt. Erstatningen kan ytes selv om personen som utøvet volden ikke kan straffes, for eksempel hvor gjerningsmannen var under 15 år, var utilregnelig på hendelsestidspunktet eller ved en nødvergesituasjon. Tilsvarende kan det være aktuelt med voldsoffererstatning selv om den som utførte handlingen ikke blir straffet i straffesaken fordi det ikke foreligger tilstrekkelig med bevis (det stilles strengere krav til bevis i straffesak enn i erstatningssak). Erstatning kan dessuten ytes der personskaden er oppstått i forbindelse med hjelp til politiet eller i forbindelse med avverging av straffbar handling.

Som hovedregel ytes voldsoffererstatning kun for voldshandlinger som har funnet sted i Norge. Dersom skadelidte/etterlatte hadde bopel i Norge på skadetidspunktet, kan det i visse tilfeller ytes erstatning for skadevoldende handlinger i utlandet. Dersom det i aktuelle land finnes tilsvarende ytelser, forutsettes det at skadelidte søker dekning i dette landet.

Voldsoffererstatning er ikke noe som gis automatisk. Det må søkes om erstatning. Søknad skal skje på et bestemt skjema, som blant annet kan hentes fra Internett. Søknaden skal sendes til Kontoret for voldsoffererstatning. Informasjon finnes blant annet på www.voldsoffererstatning.no. Leger og andre behandlere kan informere pasienter som har vært utsatt for vold og mishandling at de bør undersøke mulighetene for å søke om voldsoffererstatning.

Vilkår for å få voldsoffererstatning

Det stilles visse krav for å få voldsoffererstatning. Det er et vilkår at søkeren har fått en *personskade* som følge av en forsettlig legemskrenking eller annen straffbar handling med preg av vold eller tvang. Også etterlatte kan søke om erstatning. Med personskade menes både fysiske og psykiske skader. Leger og andre behandlere er sentrale når skader skal vurderes samt i forhold til vurdering av skadevirkninger. Det er skadelidte som har bevisbyrden for at man er påført en skade. Legeerklæringer og legejournaler vil normalt være sentrale bevis i voldsoffererstatningssaker.

Voldsoffererstatning ytes hvor det foreligger *klar sannsynlighetsovervekt* for at skadelidte har vært utsatt for voldshandling. Det er derfor viktig å sikre bevis. Her har legene og andre behandlere en meget viktig funksjon. Som nevnt vil voldsutsatte ofte komme tidlig i kontakt med lege eller annen behandler. Leger vil ved undersøkelser kunne sikre fysiske og objektive bevis. Dessuten vil legene kunne informere de voldsutsatte om viktigheten av å politianmelde saken, blant annet for at politiet kan iverksette etterforskning for å sikre bevis osv. Videre er legenes journalføring meget viktig. Journalføringen kan noen ganger, særlig hvor det ikke foreligger fysiske bevis, være avgjørende for om pasientene får erstatning eller ikke. Det er derfor viktig at journal skrives på en slik

måte at den får størst mulig bevisverdi. Journalen bør være detaljert, ikke bare med hensyn til de medisinske forhold, men også med hensyn til den skadevoldende handling/mishandling.

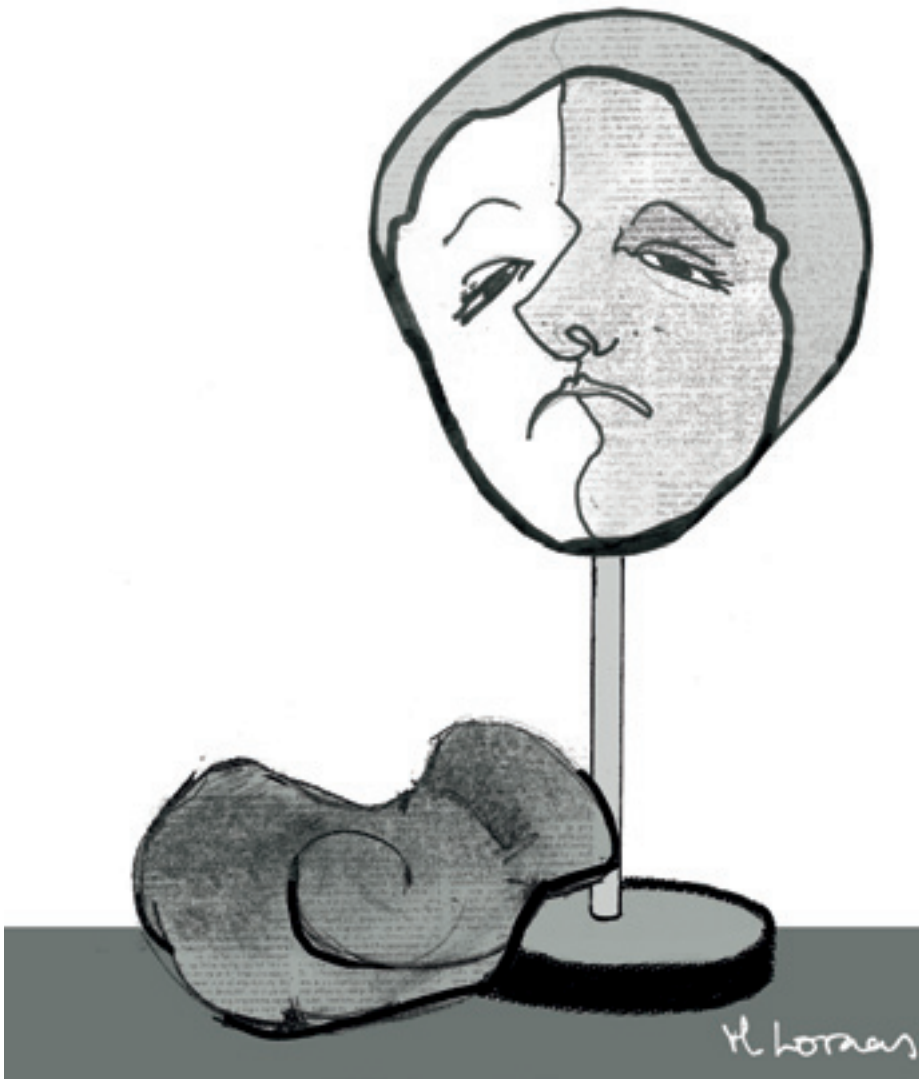
Det er særdeles viktig at voldshandlingen/mishandlingen *politimeldes med en gang*. Det er et vilkår at den straffbare handling anmeldes til politiet uten unødig opphold med begjæring om straff, og at begjæringen ikke senere er trukket tilbake. Erstatningspraksis viser at mange erstatningskrav blir avvist som følge av at de er meldt for sent. Det må foretas en konkret vurdering om saken er å anse som meldt politiet «uten unødig opphold», men som hovedregel må anmeldelser være gjort innen 4–5 dager etter den straffbare handling fant sted.

I unntakstilfeller, for eksempel for familievoldssaker og i saker hvor den skadelidte står i et avhengighetsforhold til skadevolder (blant annet seksuelle overgrep mot barn), godtas sene anmeldelser. Leger og andre behandlere, som ofte møter voldsoffer skadedagen eller kort tid etterpå, bør således informere om at saken blant annet av hensyn til voldsoffererstatning bør meldes snarest mulig.

Videre kreves at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen. I særlige tilfeller kan det ytes erstatning selv om dette vilkåret ikke er oppfylt. Leger og andre behandlere bør minne aktuelle pasienter om at de i egenskap av å være kravstiller har bevisbyrden på alle punkter i denne type erstatningssaker, og at det derfor er viktig å ta vare på alle kvitteringer mv. for å kunne dokumentere sine utgifter/tap.

Søknad om voldsoffererstatning må være fremsatt før erstatningskravet mot skadevolderen er foreldet etter reglene i foreldelsesloven. Krav på erstatning og oppreisning foreldes normalt tre år etter at skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg kunnskap om skaden og den ansvarlige. Det er tilstrekkelig at søknaden om voldsoffererstatning fremsettes før skadevolderens eventuelle straffeansvar er foreldet etter reglene i straffeloven. Foreldelsesfristene i straffeloven avhenger av type voldshandling og straffeframme.

Det ytes ikke voldsoffererstatning for forhold som kan kreves dekket etter bilan-

Illustrasjon Marianne Loraas

svarsloven (trafikkskader). Slike krav skal rettes mot aktuelle bilforsikringsselskap, eventuelt Trafikkforsikringsforeningen i Oslo dersom man står overfor ukjent kjøretøy.

Hva dekker voldsoffererstatningen?

Voldsoffererstatningen dekker påførte og fremtidige utgifter, påført og fremtidig inntektstap, menerstatning, oppreisning og forsørgertapserstatning. Den har en nedre og en øvre grense. Erstatning ytes ikke når tapet er mindre enn kr 1 000, og den øvre grensen er 20 ganger grunnbeløpet for hvert skadetilfelle. 20 ganger grunnbeløpet utgjør per 1.9. 2004 til sammen kr 1 175 560.

Den som er påført personskade kan kreve erstatning for relevante og nødvendige påførte og fremtidige utgifter. Hva som kan dekkes, må vurderes konkret i hver enkelt tilfelle, men kan for eksempel være egenandeler til lege, sykehus, fysioterapeuter, kiropraktorer, psykolog og utgifter til medi-

siner, behandlingsutgifter, reiseutgifter osv. Ofte dekkes også ødelagte klær m.m.

Videre kan det kreves erstatning for påført og fremtidig inntektstap, både ved bortfall av/reduert arbeidsevne i arbeidslivet og ved redusert/bortfall av arbeidsevne i hjemmet. Inntektstapet beregnes konkret med utgangspunkt i de faktiske forhold ved og forut for voldshandlingen. Når det gjelder vurderingen av inntektstap ved redusert/bortfall av arbeidsevnen i arbeidslivet, må man blant annet se på skadelidtes lønns- og arbeidssituasjon på skadetidspunktet, eventuelt også på arbeidserfaring, studiebakgrunn og liknende. Tilsvarende må det ved beregningen av inntektstap ved redusert/bortfall av arbeidsevnen i hjemmet tas hensyn til de arbeidsoppgaver skadelidte utførte før uhellet sett i forhold til hva skadelidte klarer og ikke klarer etter voldshendelsen/mishandlingen.

Det kan også ytes menerstatning for «varig og betydelig skade av medisinsk art», hvor

det blant annet tas hensyn til menets medisinske art, omfang og dets betydning for personlig livsutfoldelse. Med varig skade menes at skaden må være av en viss varighet, og med betydelig skade menes at den medisinske invaliditet normalt må være på 15 % eller mer. Menerstatningen beregnes på grunnlag av den medisinske invaliditet (skadens omfang) og skadelidtes alder. Den medisinske invaliditet bestemmes normalt av leger på grunnlag av en invaliditetstabell fastlagt av Sosialdepartementet.

Oppreisning er erstatning for tort og svie og annen krenking eller skade av ikke-økonomisk art. Dette kan komme i tillegg til menerstatning, som også er dekning for ikke-økonomisk skade. Oppreisning kan også tilkjennes etterlatte.

Den som ble forsørgt av avdøde, for eksempel ektefelle, samboer og barn, kan kreve å få erstattet forsørgertap. Dette gjelder også for den som i nær fremtid kunne regne med å bli forsørgt. Det er et grunnleggende vilkår at den som krever erstatning helt eller delvis faktisk ble (ville ha blitt) forsørgt av avdøde. Så lenge avdøde bidrog til at den felles levestandard ble høyere enn gjenlevende kan makte å opprettholde alene, vil det normalt foreligge en delvis forsørging – selv om den etterlatte er i stand til å forsørge seg selv. Avdødes bidrag kan ha vært i form av egen inntekt eller i form av ytelser (arbeid) i hjemmet. Omsorg av barn er også erstatningsberettiget. Ved erstatningsberegningen skal det vurderes både avdødes forsørging og den etterlattes muligheter for selv å bidra til egen forsørging. I tillegg ytes dekning av gravferd og eventuelle andre utgifter i anledning dødsfallet.

Ved erstatning til skadede barn og ungdom under 16 år (på skadetidspunktet) gjelder egne erstatningsregler. I disse tilfellene utbetales standardisert erstatning, hvor erstatningsbeløpet avhenger av barnets/ungdommens medisinske invaliditet.

Dersom skadelidte har medvirket, kan voldsoffererstatningen settes ned eller helt bortfalle.

Thomas Benestad

benestad@advtt.no
Advokatfirmaet Salomon Johansen
Pilestredet 35
0166 Oslo